

משא"כ לענין איסורין אפשר שהזקה דמעיקרא עם חזקה דהשתא תועיל. ואולם הר"ן הוה חזקה ממון עם חזקה טמא לענין זה.

וכבר נשאו ונתנו האחרונים בענינים אלו. [כגון לענין חשש לאי־שפיות במי שעתה הוא שפוי וכן היה שפוי בעבר, וכדומה. ועתוס' יבמות לא: ד"ה וארעא]. ע' שו"ת בית אפרים אה"ע קיא; שב שמעתתא ג, יב; שו"ת אחיעזר ח"א כה, יג כט, א.

כתב הריטב"א ז"ל: יכולים העדים לסמוך עדותם על פי נשים ועבדים המשמשים אותן, ואין צריכים לעמוד עמו כל הזמן עד שמת, אלא כיון ששואלים את בני ביתו ואת הרגילים עמו, והם אומרים הכביד חליו ונפטר מתוך כך — סומכין על החזקה בדיני ממונות. 'וכן דעת אדוננו הרב הגדול הרמב"ן ז"ל' (וכן הובא ברמ"א — חו"מ רנא, ב ובסמ"ע סק"ז).

דף קנד

'והא אפליגו בה חדא זימנא...' — אף על פי שכמה ברייתות כבר שנויות במשנה ואין כל קושי בכך. אדרבה, עדיפות היא לברייתא שכבר שמענוה מהמשנה, וכמו שאמרו 'רבי לא שנאה, ר' חייא מנין לזו?', ואם כן, מהו שהקשו על הַשְּׁנוּת הדבר פעמיים, במשנה ובברייתא? ונראה שהרשב"ם רצה להשמר משאלה זו, שכתב שאותה ברייתא מתייחסת על משנת 'העדים שאמרו...'. בכתובות. וזהו שמקשה: הלא נחלקו בה פעם אחרת, אפילו במשנה, לפי מה ששנה ר' חייא בברייתא. 'ויש כיוצא בה בתלמוד' (ריטב"א).

לכאורה נראית כוונתו שר' חייא הוסיף דברים במשנה עצמה לגרוס בה 'זו דברי ר' מאיר...'. וכיוצא בזה כתב הריטב"א בב"מ כ: שר' חייא לא שנה במשנה 'קשורין' כגרסא שלפנינו, אלא 'כרוכין'. וע' בשטמ"ק שם.

וראה כעין זה במובא ביוסף דעת ב"ק קיד. שר' חייא בברייתא בא לפרש הגרסא שבמשנה, שלא כמו שהיא שנויה לפנינו. וראה דוגמאות נוספות בספר 'מחקרים בברייתא ובתוספתא' פרק א סי' ג.

ואף בברייתא סתמית מצינו שהכוונה לגרוס כן במשנה. וראה לדבר מסוגיא דסנהדרין נג' 'תניא רבי יהודה אומר... כי אתא רב יצחק תני כדתנן' — וצ"ב מה מביא סיוע למתני' ממתניא דר"י? אלא הכוונה שהברייתא הראשונה גרסה אחרת במתניתין. ורבי יצחק הביא ברייתא כדתנן.

וע"ע חזון איש חו"מ לקוטים ריש סי' כג.

'אי אתם רשאים לנוולו' — משמע בבית יוסף (ביז"ד שס — עפ"י מסכת סופרים) שהניוול בבדיקה קיים רק לאחר הקבורה, אך לא בבדיקה בטרם נקבר (וע"ש בבית הלל). ויש אומרים אפילו לאחר הקבורה בסמוך לה, עדיין אין חשש ניוול (ע' בזה בשדי חמד — מערכת אבלות קלו; שו"ת שבט הלוי ח"ה קפו). ורק בכגון זה יש ניוול — כשנגלה אם עלו בו תולעים (שו"ת כנסת יחזקאל, מג).

בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ב קנא) יצא לחלק; כעבור זמן מה מהקבורה, כשהמת כבר מתחיל להרקיב — חל איסור לנוולו על כל אדם ולא רק על קרוביו, ואף ללקוחות היה אסור לעשות כן, הגם שיימצאו נפסדים בשל כך. [וזה דלא כדעת הנודע-ביהודה שהביא שם]. ואם לא עבר זמן זה, הגם שמצד מצות קבורה אסור לפתוח את קברו [שהרי זה כמבטל מצות קבורה — כך שיטתו במקום אחר, ע' במובא לעיל בדף קב] — יכולים הלקוחות לטעון, כיון שמצות הקבורה מוטלת בראש וראשונה על הקרובים, אינו מן

הדין שאנו ניפסד בגלל מצוותכם. וזו היתה טענתם לפני רבי עקיבא, שב"ד יכפו על היורשים שיפסידו הם את המזון כדי למנוע פתיחת הקבר.

והשיבם ר' עקיבא על שני האופנים: אם כבר עבר זמן מהקבורה — אסור לכם לנוולו. ועוד, גם אם לא עבר זמן בכדי שירקיב, ואכן אין לכם להפסיד בגלל מניעת פתיחת הקבר — הלא הסימנים עשויים להשתנות.

א. לכאורה סברתו אינה ברורה, במה שכתב שאין על הלקוחות להפסיד בגלל מניעת פתיחת הקבר, ואע"פ שגם להם אסור לפתוח, כיון שדין קבורה מוטל בעיקר על הקרובים — והלא אין כאן הפסד ישיר מחמת הקבורה אלא שהם מנועים מלפתוח ולבדוק ש מא הוא גדול. וכיון שגם עליהם חל האיסור לפתוח, מה שייך לתבוע את הקרובים על כך?

ונראה כוונתו שבמקום הפסד ממון אין איסור לפתוח הקבר בכגון דא שאין ניוול ממש, שעדיין לא החל להרקיב. ועל כן ללקוחות אכן מותר לפתוח, שהרי הם מצילים את ממונם בכך (ואפילו ספק הצלה), וכאילו נפל ממונם לקבר וצריכים להוציאו ע"י פתיחת הקבר. אך לקרובים שאינם מופסדים ממון משלהם, אלא שאינם מקבלים את הירושה, אין התר לפתוח את קבר מורישם כדי לקבל נכסיו, והרי זה נידון כהוצאות הקבורה שמוציאים משל המת.

ב. עוד בענין פינוי המת, בקטן ובפחות מכן עשרים [אם קיים הטעם ד'חרדת הדין'] בהקשר לסוגיתנו — ע' בסוף תשובות חות יאיר ובשו"ת אבני נזר — חו"מ קכו.

זעוד, סימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה' — משמע שולוא כן היו הסימנים הנמצאים עתה מוכיחים שהיה גדול בשעת מכירה. מכאן הוכיח הרא"ש (בתשובה לג,ה — והביא בבית יוסף אה"ע סוס"י מג) שאם נבדק לאחר זמן ונמצא גדול, מחזיקין אותו כגדול למפרע מכן י"ג שנה.

והרמב"ן הרשב"א והריטב"א פרשו 'שמכר בנכסי אביו ומת' — שמת מיד לאחר המכירה, שאם לא מת מיד, שמא הביא סימנים לאחר המכירה.

[בחזו"א (אה"ע קיד,יד) פרש שלהרא"ש אין מדובר שנבדק לאחר י"ג ולא נמצאו לו סימנים — כמו שכתבו התוס' — אשר על כן, לולא שהמיתה עלולה לשנות את הסימנים, היינו דנים שהוא גדול למפרע, ועתה שאפשר שהמיתה שינתה, אין שייך חזקה דהשתא. והתוס' סוברים שאפילו אם המיתה עלולה לשנות, אנו דנים כפי הסימנים שרואים עכשו. ולכך הוצרכו להעמיד שלאחר שהגדיל נבדק ולא נמצאו סימנים. וצ"ע מה יענו על ראית הרא"ש. ומש"כ הרמב"ן שמת מיד (וכך צ"ל שיפרשו גם התוס', וכמו שכתב מהרש"א) — הקשה החזו"א, עדיין למה לא נחוש שבאותו רגע שבין מכירה למיתה, הגדיל. וצ"ע מאי קושיא, הלא י"ל שולוא סברת שינוי המיתה, היה מקום לבדוק שמא יימצאו שערות בענין כזה שא"א שיצמחו כולם ברגע קט, בסמוך למיתה.

ואכן יש החולקים על שיטת הרא"ש וסוברים שאפילו נמצאו סימנים, אינו נידון כגדול למפרע, לענין ממון — ע' מהר"י בירב המובא בבית יוסף שם, בשם הרשב"א והתשב"ץ; פתחי תשובה — חו"מ לה,א.

ובחזו"א (שם סקי"ז) הסיק שאין לנטות מהכרעת השו"ע [ודלא כמובא בפ"ת 'דכל האחרונים שדו בו נרגא'], שכן דעת הרא"ש והתוס', וסוגיא מרווחת יותר לשיטה זו ולא מצינו חולק בזה אלא הרמב"ן. והביא (בסקט"ז) להוכיח מהרשב"א ביבמות (לד) כהרא"ש.

ולא הבנתי, שהרי מפורש כאן ברשב"א כדברי הרמב"ן, דבדקוהו מיד. (ונראה שזו כוונת מהר"י בירב שהביא מהרשב"א. אכן, בשו"ת רעק"א (פסקים, ז) כתב, שמה שהביא הב"י מהרשב"א — הכוונה לרמב"ן כאן. ע"ש. ולא ידעתי מה הכריחו לומר כן הלא בחדושי הרשב"א שלפנינו איתא כדברים אלה. ומה שהקשה בחזו"א מהרשב"א ביבמות — אולי יש לחלק בין זמן מועט, דבהכי מיירי, שבאותו יום נבדקה, לזמן גדול. וכן כתב הריטב"א כאן. וכן דעת התשב"ץ (שהביא מהר"י) — בח"א עא ובח"ב קד.

רעק"א (שם) צידד שהרמב"ן לא אמר אלא כנגד חזקת ממון, או אולי אף חזקה אחרת נגדית. וע"ע בענין זה: אור שמח — מכירה כבז; שו"ת אחיעזר ח"ג ט, ה; שו"ת אבני נזר אה"ע רטו, כו-כז].

(ע"ב) 'אלא לדידך דאמרת ראייה בקיום השטר, למה להו לבודקו, לקיימו שטרייהו ולוקמו בנכסי' — ואם תאמר מאי קושיא, שמא לא מצאו לקיימו לפיכך היו באים לבודקו כדי להכחיש טענת בני המשפחה? יש מתרצים מכך שלא כתוב 'ולא נתקיים השטר' משמע שאפילו נתקיים השטר בני המשפחה נאמנים (רשב"א).

'הכי קאמר להו: חדא, דאי אתם רשאים לנוולו. ועוד, וכי תימרו זווי שקל...' — 'פירוש דהאי חדא ועוד' — טעמא קמא צריך לטעמא בתרא, דטעמא קמא לסניף בעלמא נקטיה, וטעמא בתרא עיקר. וכבר פירשתי שיש בתלמוד 'חדא ועוד' על שלשה דרכים; יש שכל אחד ואחד אינו צריך לחברו, וזהו הרוב. ויש שעיקר הטעם כטעם הראשון, ובתרא לסניף בעלמא, כההיא דאמרינן... וזהו במיעוט דמיעוט המקומות. ויש דטעמא בתרא עיקר וקמא סניפין, וזה במיעוט המקומות. וכבר פירש כולם רבינו זרחיה זקנו של מורי הרב הכ"מ (כנראה הכוונה להרא"ה, כפי שמוכח בהקדמה לספרו 'בדק הבית' שרבנו זרחיה בעל המאור היה זקנו) בספר הצבא' (הריטב"א. וע"ע ברשב"ם וריטב"א לעיל קכב: ובמצוין שם).

'שמכרתי לך ולא נתת לי דמים' — אף על פי שמודה בקנין השדה, והטענה מוסבת רק על חיוב דמים, אעפ"כ נאמן על הדמים ב'מיגו' שהיה יכול לטעון שהשטר מזויף. ואין זה נחשב כ'מיגו מממון לממון' — לפי שהשדה ודמיה כדבר אחד הם (וע' לעיל לו. במעשה דהנהו עיזי דאכלי חושלי). עוד יש לומר, שטוען שמכרה לו על מנת שייפרעוהו בזמן ידוע, ועבר הזמן ולא פרעו, שנתבטל המכר, ואינו תובע דמים אלא את שדהו (ריטב"א. ונקט לעיקר את הדרך השניה. והביא כן מהתוס').

— מכאן הוכיח הרשב"א שהמוכר קרקע לחברו ואחר כך טוען שלא נטל דמי המכירה — עליו להביא ראייה ולא על הלוקח, שחזרו דמי המכירה להיות כמלוה על פה על הלוקח ונאמן לומר פרעתי [אם לא עייל ונפיק אזוזי]. וזה שלא כדברי בעל העיטור ז"ל שכתב בשם רבנו אפרים ז"ל שבתוך שלש שנים על הלוקח להביא ראייה. והרי כאן מבואר שאין המוכר נאמן לומר לא נתתי לי דמים. (ע"ע במובא להלן קסז:).

'זהו רבי יוחנן ראייה בעדים קאמר? איפוך...' — ברשב"ם משמע שנקט להלכה כהיפוכו של ר' יוחנן וכחכמים, שהדין עם מקבל המתנה, ואף אין צריך לקיים השטר. (וכן פסקו כמה פוסקים: ראב"ן, ראב"ה, מהר"ם מרוטנבורג — מובאים בהגהות מיימוניות הל' זכיה פרק ט, אות ל). ואולם רבנו חננאל הרי"ף והרמב"ם סמ"ג או"ז רמב"ן ורשב"א (וכ"ה בשו"ע חו"מ רנא) פסקו 'ראייה בעדים' כדברי רבי יוחנן בתחילת הסוגיא, וללא הפיכת ר' מאיר וחכמים. ולכך פסקו כר' יעקב ולא כר' נתן דלעיל, אלא על המקבל להוכיח בעדים שהיה הנותן בריא.

ונראה שלשיטתם דברי ר' זירא בשיטת ר' יוחנן הרי הם כ'איכא דאמרי', ופסקו כפי הדרך הראשונה, וכן הוא בירושלמי. ופסקו כן לפי שכך שיטת רב הונא ורבה בבאור מחלוקת ר' מאיר וחכמים, ואילו רב חסדא ורבה בר רב הונא — תלמידי רב הונא הם (עפ"י חזון איש — חו"מ לקושים יד, ד).

הרי"ף נימק שפסק כרב הונא לפי שטעמו מסתבר ועדיף (ומובא בבהגר"א רנא סק"ג). אך החזו"א בא לפרש לפי כללי ההלכה, לפי שסובר שאין לנטות מהכללים מפני הסברות, כפי שנראית שיטתו בכ"מ (ע' בספרו תמורה לב, ח; אה"ע עו, יב; חו"מ לקוט"ס כ לוף ח). ואולם מדברי הקדמונים נראה שהכריעו לעתים בניגוד לכללים עפ"י הסברא (כמצוין בפירוט ביוסף דעת קדושין כה). וצ"ע.

והרשב"א כתב שיש לגרוס 'רבא' ולא 'רבה', ולכך קיי"ל הכי, לפי שהוא בתרא. וכיו"ב בריטב"א. וגם הרי"ף גרס כן. וערמב"ן רא"ש ונמו"י.

דף קנה

'אלא לדידך דאמרת ראייה בעדים, היכי משכחת לה דנחתי לקוחות בנכסים?' — לכאורה יש לשאול מאי קושיא, והלא קיימת 'חזקה דרבא' שכל שהגיע לכלל שנים הריהו מוחזק שהביא סימנים, ומשום כך ירדו הלקוחות לנכסים? ויש לומר שחזקה דרבא לבדה אין בכחה להוציא ממון. [ומה שהקשו התוס' לעיל (קנה: ד"ה ועוד) — לא משום חזקה דרבא גרידא, אלא משום שעתה נמצאו סימנים, והרי יש כאן חזקה דהשתא בצירוף חזקה דרבא] (עפ"י חזון איש אה"ע קיד, יד [ובזה תרץ את קושיית רעק"א בגליון הש"ס ועוד אחרונים]. וע"ע בתוס' הרא"ש כאן שכתב שא"א להוציא ממון עפ"י חזקה דרבא (ומובא בחזו"א שם סק"ט). ובגודע ביהודה (אה"ע ט) כתב בדעת התוס' הנ"ל שמוציאין ממון עפ"י חזקה דרבא. וע' בשו"ת תורת חסד א).

'קטן מאימתי מוכר בנכסי אביו... מכן עשרים' — מבואר שעד גיל עשרים אין דעתו של אדם שלמה, שלכך אין לסמוך עליו במכירת קרקעות. ובוה מובן הטעם שאין מענישים בידי שמים עד גיל עשרים — שדעת האדם קלושה.

ולכך אמרו (באבות ה, כז) 'בן ששים לזקנה' — שהזקן הוא זה שקנה חכמה, והרי אמרו (בע"ז ה): אין אדם עומד על דעת רבו עד ארבעים שנה. אם כן כשעברו ארבעים שנה משהגיע לכלל דעת שלמה, נתמלא חכמה (מתוך יערות דבש ח"ב דרוש יא).

'(ע"ב) ילמדנו רבנו, תינוקת בת ארבע עשרה שנה ויום אחד יודעת בטיב משא ומתן מהו? שלח ליה: אם יודעת בטיב משא ומתן, מקחה מקח וממכרה ממכר' — הרי"ף והרמב"ם פרשו [שלח כרשב"ם ורא"ש], שמה שאמרו כאן בקטן היודע בטיב משא ומתן — דוקא בנכסים שקנה וכד', אבל בנכסי אביו — אין מכירתו מכירה כלל, אפילו בקי במסחר.

וכן נפסק בשו"ע רלה, ט. וכשיטה זו כתב הריטב"א בגטין סה. וכן נקט הרשב"א (בשו"ת, ח"א תצח) לעיקר. [אלא שכתב שאם נתנו לו אביו בחייו במתנת בריא — מועיל אף קודם היותו בן עשרים. וכן הביא ממורו (כנראה הרמב"ן) ומהראב"ד. וכן שנה בח"ב רמז רמט ובהדושוין]. ואולם בח"ז (תקיד) מובא שם כשיטת הרשב"ם. ונראה לכאורה שתשובה זו אינה מהרשב"א אלא ממהר"ם, כי היא נכפלה בתשב"ץ קטן (תלמיד מהר"ם) — תקא.

ויש אומרים שאם אינו יודע בטיב משא ומתן, גם לאחר גיל עשרים אין ממכרו מכר ולא מקחו מקח (עריטב"א). ויש שיטה נוספת לבעל העיטור — ע' בפירוט בשו"ת הרא"ש א, ח.

'ההוא פחות מכן עשרים דאזל...' — על תופעות חזרותיו של רבא בש"ס, ע' במובא בקדושין לב.

משמע שכל שעברו על הטומאה ימות הגשמים — ספקו טמא אף בימות החמה (וכן נקט הרמב"ן, ומשמע שהלכתא גמירי לה. ועתוס' סוטה כח: ורש"ש כאן). והתוס' תמהו על פירושים אלו. הנכנס לבקעה וארע לו ספק טומאה, ואין ידוע אם עבר בימות החמה או בימות הגשמים — לדברי רבי אלעזר, יש לתלות שאלה זו במחלוקת רבי יעקב ורבי נתן, האם יש לנו לילך אחר החזקה, והריהו בחזקת טהור, או הולכים לפי הזמן שהוא בא לפנינו לשאול על הדבר.

א. יש אומרים שגם רבי יעקב מודה שהולכים אחר זמן השאלה (ע' בראשונים).

ב. כתב רבנו חננאל שרבי חולק על רבי אלעזר. ומפרש ר"י שמא סובר רבא כרבי יוחנן בירושלמי, שאם מאז שעבר שם עברו על הטומאה ימות הגשמים, אפילו אם בא לשאול בימות החמה — טמא.

דפים קנג — קנד

רס. מה דינו של שטר מתנה שאין ידוע מתוכו אם היה הנותן בריא או שכיב מרע. זה טוען שכיב מרע הייתי [ויכולני לחזור] והלה טוען בריא הייתי?

שטר מתנה שאין כתוב בו 'כד הוה מהלך על רגלוהי בשוקא' כדרך מתנת הבריאים, וגם אין כתוב בו 'כד קציר ורמי בערסיה' כדרך מתנת שכיב מרע. הוא אומר שכיב מרע הייתי והמקבלים אומרים בריא הייתי — לדברי רבי מאיר, הנותן צריך להביא ראיה ששכיב מרע היה. וחכמים אומרים: המוציא מחברו עליו הראיה. ונחלקו אמוראים בפירוש דברי חכמים; —

רב הונא ורבה אומרים (וכן דעת ריש לקיש למסקנא. וי"א אף רבי יוחנן. ערמב"ן ורשב"א): הואיל והנותן מוחזק בנכסיהם, על המקבלים להביא ראיה בעדים שהיה בריא באותה שעה. [ואעפ"י שהוא בריא עתה — וכרבי יעקב שאינו הולך אחר מצבו הנוכחי]. ורבי מאיר סובר שאם הוא בריא עכשיו, עליו מוטלת חובת ההוכחה שהיה שכיב מרע בזמן הנתנה, וכרבי נתן שהולך אחר המצב הנוכחי.

מסתבר שעדי השטר נאמנים לומר אם היה שכיב מרע או בריא, שאינם אלא מבררים עדותם שבשטר, ואין בזה משום 'כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד' (ריטב"א. וכן נפסק בשו"ע — רנא, ב). רב חסדא ורבה בר רב הונא אומרים (וכן הסיקו בדעת רבי יוחנן, לפרשב"ם ועוד): מדובר בשטר שאינו מקיים, וסוברים חכמים שאעפ"י שמודה שכתבו — צריך לקיימו, הואיל וטוען שהיה שכיב מרע [ו'ראיה' שאמרו — בקיום השטר]. ורבי מאיר סובר אין צריך לקיימו.

רשב"ם כתב שלפי פירוש זה, הכל סוברים כרבי נתן שהולכים אחר המצב העכשוי, ולכך אם הוא בריא והשטר מקויים — עליו להוכיח שהיה שכיב מרע. ואם הוא שכיב מרע — על המקבל להוכיח שהיה זה בריא.

והרמב"ן פירש שלרב חסדא אף רבי נתן ורבי יעקב לא נחלקו אלא בקיום השטר; לרבי נתן כשהוא בריא עתה אין צריך לקיים השטר וכשהוא שכיב מרע צריך לקיים. ולרבי יעקב לעולם צריך לקיים.

והריטב"א כתב שאפשר שבין חכמים ובין ר"מ אין נוקטים כרבי נתן, משום שרובן וסתמן של מתנות, מתנות בריא הם, וגם אין מבטלים שטר מחזקתו, ואפילו אם הוא שכיב מרע עתה לדברי הכל מתנתו קיימת, אלא שלר"מ אין צריך קיום לשטר ולחכמים צריך.

לדברי רב יוסף בשם שמואל, וכן הסיק רבי זירא בדעת רבי יוחנן [דלא כריש לקיש], יש להפוך שיטות רבי מאיר וחכמים.

א. רשב"ם ועוד ראשונים פסקו להלכה שאם הנותן בריא עתה, עליו להוכיח שהיה שכיב מרע. וגם אין צריך לקיים את השטר, שהרי הוא מודה שאינו מזויף. ואילו הר"ף הר"ח הרמב"ם הרמב"ן והרשב"א פוסקים שעל המקבל להוכיח בעדים שהיה בריא (וכן פסק הרמ"א רנא, ב). ואם אין לו ראיה, צריך הנותן להשבע שבועת היסט (סמ"ע ועוד).
 ב. גם במתנת מטלטלין, הואיל ויש ספק אם היתה זו מתנת שכיב מרע ולא חלה כלל עד שימות או מתנת בריא — על המקבל להביא ראיה שהיה הנותן בריא [להר"ף וש"פ]. מלבד אם תפס באופן שיכול לומר שלי הם, שאז נאמן המקבל ב'מיגו' (עפ"י רמב"ם וטור).
 ואולם אם יש עדים שהמטלטלין הגיעו לידי המקבל על ידי הנותן בתורת מתנה — על הנותן להביא ראיה שהיה שכיב מרע, הואיל ובאופן זה אפילו אם היה שכיב מרע הרי המתנה חלה מיד ואין יכול לחזור בו אלא אם עמד, על כן הרי זה כודאי מתנה וספק אם היה בה תנאי, שעל הנותן להוכיח (עפ"י קצות החשן רנא, בבאר דברי המגיד-משנה).

דף קנד

רסא. מה הדין במקרים הבאים?

- א. שטר שאינו מקוים, שהלווה מודה שכתבו אלא שטוען שטר אמנה הוא או שטר פסים, וכדו'.
 - ב. כנ"ל, כשעדי אומרים כתב ידינו הוא זה אבל פסולים היינו.
 - ג. מי שמכר נכסים ומת; בני המשפחה טוענים קטן היה בשעת מיתה, והלקוחות טוענים גדול היה.
- א. נחלקו חכמים ורבי מאיר [וכן רשב"ג ורבי — בב"מ ז' ולהלן קע], האם מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו, כאשר טוען עליו מצד אחר, כגון שטר אמנה הוא או פסים, או אין צריך. ופרשו בדעת רבי יוחנן כדברי שמואל שיש להפך הגירסה שבברייתא, ולדבריו רבי מאיר אומר צריך לקיימו וחכמים אומרים אין צריך. וכך נשנית משנת בר קפרא, שהולכים אחר השטר ואין צריך לקיימו. [וכן אמר רב הונא אמר רב. ואולם רב נחמן הורה שצריך לקיימו. ע' כתובות יט. ויש מפרשים שזו גם מסקנת סוגיתנו].
- א. משמע מרשב"ם שנקט להלכה על פי סוגיתנו שאין צריך לקיימו. ואילו ר"ח ורי"ף ור"י ושאר פוסקים (חו"מ פב, א) נוקטים שצריך לקיימו.
- ב. מודה בשטר שכתבו ורוצה לשלמו — גובה מנכסים משועבדים (לרב אסי. ב"מ עב:). ודוקא מנכסים שנשתעבדו משעת הודאה ואילך (עפ"י רמב"ן ורי"ד שם, ועוד).
- ב. לדברי רבי מאיר, אין העדים נאמנים לפסול את השטר ולומר פסולים היינו בשעה שחתמנו, אעפ"י שאין השטר מקוים אלא על פיהם. וחכמים אומרים: נאמנים, שהואיל ואינו מקוים אלא על פיהם, הפה שאסר הוא הפה שהתיר. אבל אם כתב ידם יוצא ממקום אחר — אין נאמנים. וכן סתמה המשנה בכתובות (ח:).
 ובסוגיתנו אמרו שלשמואל ורבי יוחנן יש להפוך הגירסה במחלוקת רבי מאיר וחכמים.
 לפרש"י (בכתובות), רבי מאיר אמר דבריו כשהלווה מודה. והתוס' חולקים וסוברים שמדובר אפילו כשאינו מודה, שאין העדים יכולים לפסול את השטר ב'מגו'.
- ג. זה היה מעשה בבני ברק, באחד שמכר בנכסי אביו ומת, וערערו בני משפחה לומר קטן היה בשעת מיתה. ובאו ושאלו את רבי עקיבא מהו לבודקו בקבר, אמר להם: אי אתם רשאים לנוולו. ועוד, סימנים עשויים להשתנות לאחר מיתה (בין סימני גדלות, בין חוסר סימנים. עתוס').

בתחילת הסוגיא הניחו שאם הנכסים בחזקת בני המשפחה, על הלקוחות להביא ראיה שגדול היה [לדברי חכמים דמתניתין]. אבל לרבי נתן יש לילך אחר החזקה שנעשה בגדול]. ועוד משמע, שאילו היה אפשר להוכיח בבדיקה, רשאים הלקוחות לטעון שיבדקוהו — שהואיל ונתנו דמים, אינם צריכים להפסיד מפני הניוול. ואם הנכסים כבר בחזקת הלקוחות ובני המשפחה באים לערער ולהוציא מידם — אינם יכולים להוציא אלא בראיה [ואסור להם לבדקו אפילו היתה זו בדיקה טובה — שהרי לא נתנו כלום. ועוד שהוא קרובם. עתוס'].

ולפי המסקנא (קנה). משמע שלעולם הלקוחות זוכים בנכסים עד שיוכחו בני המשפחה שהיה קטן, ואין ערעור בני המשפחה ערעור — שחזקה אין העדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול, אלא שלפי דעה אחת (ריש לקיש, לחכמים) צריכים הלקוחות לקיים את השטר. ולפי דעה אחרת (רבי יוחנן) אין צריך, שמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו.

א. וכן מבואר ברמב"ן להלכה, שאין חילוק בחזקת מי נמצאים הנכסים עתה. ואולם האור-זורע נקט כסברת רבי יוחנן שבתחילה, שאם בני המשפחה מוחזקים בנכסים, אין הלקוחות מוציאים מידם. (עפ"י הג"א. וצ"ב, דלהלן הביא הג"א ממהרי"ח בסתמא שנאמן הלוקח לומר גדול היה).
ב. קרוב-משפחה של הנפטר, אינו רשאי לעכב את קבורתו עד שיפרעו לו ממון שהיה חייב לו הנפטר. ואולם אם אינו קרובו — רשאי לצוות על עיכוב קבורתו (עפ"י או"ז בשם רבנו שמחה ור"ת. מובא בהג"א).

דפים קנה — קנו

רסב. היורש נכסי אביו —

- א. מאיזה גיל מכירתו אותם היא מכירה?
- ב. מאיזה גיל מתנתו מתנה?
- ג. מאיזה גיל מקבלים עדותו על הנכסים?

א. הבן, מאימתי מוכר בנכסי אביו — רבא אמר רב נחמן: בן שמונה עשרה שנה. ורב הונא בר חנינא אמר רב נחמן: בן עשרים שנה. תוך הזמן (כלומר בשנתו השמונה-עשרה או העשרים. רשב"ם) — רבא אמר רב נחמן: כלפני זמן. רבא בר רב שילא אמר רב נחמן: כלאחר זמן. ודחו ואמרו שרבא לא אמר בפירוש תוך זמן כלפי זמן, אלא הרואה טעה בפירוש הוראתו. ומכל מקום הסיקו להלכה תוך זמן כלפני זמן. וכן פסקו שאין מכירתו מכירה עד שיהא בן עשרים. [ובלבד שהביא סימני גדלות בגופו, או שנוולדו בו סימני סריס ולכך הוא בחזקת גדול אפילו ללא שערות].
מבואר בגמרא שאפילו מכר שוה חמש בשש והרויח — אין מכירתו מכירה (ומחזיר הדמים), כל שלא הגיע לזמן שאמרו חכמים — שלא חילקו חכמים בתקנותיהם.

א. לדעת רשב"ם (וריא"ף), לא אמרו אלא בנכסי אביו, אבל נכסים שקנה או שקיבל במתנה — לא חששו חכמים בדבר, ומכירתו מכירה אף קודם הזמן. ולדברי רבנו תם אין חילוק.
ב. לענין קניית קרקעות, משעה שנעשה גדול מקחו מקח, שלא תקנו אלא לענין מכירה כי דעתו קרובה אצל מעות (עפ"י רא"ש ותוס'). ומדברי ר"י בן מגאש (מובא ברשב"א) מבואר שפחות מבן עשרים שאינו בקי בטיב משא ומתן אין מקחו מקח.